

УДК 347.965:174

Якимчук Світлана Олексіївна –

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри приватного права
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1848-494X>

E-mail: s_yakymchuk@univer.km.ua

Svitlana O. Yakymchuk –

Candidate of Law Sciences, Associate Professor

Associate Professor at the Department of Private Law

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

(8 Heroiv Maidanu Street, Khmelnytskyi, 29000, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1848-494X>

E-mail: s_yakymchuk@univer.km.ua

Особливості дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики

У статті досліджено особливості юридичної відповідальності за порушення правил адвокатської етики. Адвокатська етика є фундаментальною складовою професійної діяльності адвоката, а дотримання її норм виступає необхідною умовою забезпечення довіри суспільства до інституту адвокатури та ефективного захисту прав і свобод людини.

Проаналізовано нормативно-правові підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, визначено зміст дисциплінарного проступку та охарактеризовано основні види дисциплінарних стягнень. Особливу увагу приділено процедурі дисциплінарного провадження, її стадіям і процесуальним гарантіям, що забезпечують баланс між незалежністю адвокатської діяльності та необхідністю професійної відповідальності.

Законодавче закріплення переліку дисциплінарних проступків і видів дисциплінарних стягнень забезпечує баланс між необхідністю притягнення адвоката до відповідальності та гарантіями його незалежності як учасника правосуддя. Процедура дисциплінарного провадження щодо адвоката характеризується поетапністю, змагальністю та наявністю процесуальних гарантій, що сприяє об'єктивному й справедливому розгляду питань дисциплінарної відповідальності. Встановлення строків притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності та можливості оскарження рішень дисциплінарних органів слугує важливим інструментом забезпечення правової визначеності та захисту прав адвоката.

На підставі аналізу рішень кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури регіонів і Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури виявлено проблеми неоднакового застосування Правил адвокатської етики та відсутності єдиного підходу до кваліфікації дисциплінарних проступків. Обґрунтовано визначальну роль органів адвокатського самоврядування у формуванні дисциплінарної практики та забезпеченні етичних стандартів адвокатської діяльності. Зроблено висновок про необхідність удосконалення механізмів узагальнення дисциплінарної практики з метою підвищення правової визначеності та єдності правозастосування.

Ключові слова: адвокатська етика; дисциплінарна відповідальність; адвокат; дисциплінарний проступок; адвокатська діяльність; органи адвокатського самоврядування; дисциплінарне провадження.

S.O. Yakymchuk Features of Disciplinary Liability for Violations of Lawyers' Ethical Rules

The article examines the peculiarities of legal responsibility for violation of the rules of lawyer ethics. Advocacy ethics is a fundamental component of a lawyer's professional activity, and compliance with its norms is a necessary condition for ensuring public trust in the institution of advocacy and effective protection of human rights and freedoms.

The regulatory and legal grounds for bringing a lawyer to disciplinary responsibility were analyzed, the content of a disciplinary offense was determined, and the main types of disciplinary sanctions were characterized. Particular attention is paid to the procedure of disciplinary proceedings, its stages and procedural guarantees, which ensure a balance between the independence of advocacy and the need for professional responsibility.

Legislative consolidation of the list of disciplinary offenses and types of disciplinary sanctions ensures a balance between the need to bring a lawyer to justice and guarantees of his independence as a participant in justice. The procedure for disciplinary proceedings against a lawyer is characterized by phasing, adversarial and the availability of procedural guarantees, which contributes to the objective and fair consideration of disciplinary liability issues. Establishing the terms of bringing a lawyer to disciplinary responsibility and the possibility of appealing the decisions of disciplinary bodies serves as an important tool for ensuring legal certainty and protecting the rights of a lawyer.

Based on the analysis of the decisions of the qualification and disciplinary commissions of the bar of the regions and the Higher qualification and disciplinary commission of the bar, the problems of unequal application of the Rules of Advocate Ethics and the lack of a unified approach to the qualification of disciplinary offenses were identified. The determining role of self-governing bodies of lawyers in the formation of disciplinary practice and ensuring ethical standards of advocacy is substantiated. A conclusion was made about the need to improve the mechanisms for generalizing disciplinary practice in order to increase legal certainty and the unity of law enforcement.

Keywords: *lawyers' ethics; disciplinary liability; lawyer; disciplinary misconduct; legal practice; bar self-governing bodies; disciplinary proceedings.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження особливостей юридичної відповідальності за порушення правил адвокатської етики зумовлена зростанням ролі адвокатури як ключового інституту забезпечення права на справедливий суд і захист прав людини в демократичній правовій державі. Дотримання високих етичних стандартів адвокатської діяльності є необхідною умовою довіри суспільства до правосуддя та ефективного функціонування всієї правової системи, адже професійна адвокатська діяльність спрямована на досягнення гармонії між людьми, людиною і державою за допомогою права як системи санкціонованих державою норм та правил поведінки. Така діяльність неминуче впливає на політичні процеси та сприяє формуванню правової культури суспільства, що зумовлює підвищену суспільну відповідальність адвоката. В умовах обраного Україною курсу на побудову громадянського суспільства та правової держави дотримання адвокатом етичних стандартів виступає не лише професійним обов'язком, а й важливим чинником зміцнення довіри до правосуддя та стабільності правової системи загалом. [1, с. 430].

В умовах євроінтеграційних процесів та гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами особливої ваги набуває питання відповідальності адвокатів за

професійні та етичні проступки. Практика дисциплінарного провадження щодо адвокатів свідчить про наявність проблем у визначенні меж етичної поведінки та співвідношенні дисциплінарної, цивільної й інших видів юридичної відповідальності. Крім того, цифровізація правничої діяльності та активна публічна комунікація адвокатів у медіапросторі породжують нові виклики для застосування норм адвокатської етики. Недостатня уніфікованість підходів до тлумачення етичних норм може призводити до правової невизначеності та конфліктів у правозастосуванні. У зв'язку з цим наукове осмислення особливостей юридичної відповідальності за порушення правил адвокатської етики є своєчасним і необхідним для вдосконалення законодавства та практики його застосування.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей юридичної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у теоретичне осмислення професійної адвокатської діяльності зроблено в межах дисертаційних досліджень. Так, на рівні докторської дисертації О. С. Заяць здійснила комплексний аналіз концептуалізації сучасних теоретичних і практичних перспектив інтенціонального підходу до дослідження професійної діяльності адвоката [1]. Водночас у

межах соціально-філософського дискурсу К. О. Ткаченко проаналізувала адвокатську етику як ціннісно-нормативний регулятив професійної діяльності адвокатів, визначено її аксіологічний потенціал, зумовлений природою громадянського суспільства, а також окреслено специфіку її прояву в соціокультурних контекстах [2].

Проблематика, пов'язана з організаційно-правовими засадами та статусом адвокатури, окресленням її ролі у правозахисній системі, а також специфікою реалізації функцій судового представництва і захисту, досліджувалася у працях вітчизняних науковців, зокрема М. Р. Аракеяна, Н. М. Таварткиладзе, Т. В. Варфоломеєвої, В. В. Грисюк, В. Долежана, Я.П. Зейкана, А. В.Козьміних, М. А. Погорецького, О. Д. Святоцького, І. Я. Семенюк, О. В. Синеокого, Д. П. Фіолевського, С. Я. Фурси, П. В. Хотенець та інших. Серед наукових досліджень у сфері адвокатської етики та дисциплінарної відповідальності адвокатів за порушення її правил також доцільно відзначити праці Л. В. Білінської, Є. В. Дуліби та В. І. Теремецького [3; 4]. Однак, питання про дисциплінарну відповідальність адвоката вирішувались поверхнево, тому виникає потреба у комплексному вирішенні цього питання.

Виклад основного матеріалу. Підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності нормативно закріплені у статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», відповідно до якої такою підставою є вчинення адвокатом дисциплінарного проступку [5]. Законодавець визначає дисциплінарний проступок як протиправну, винну поведінку адвоката, що виражається у порушенні встановлених законом або корпоративними актами професійних обов'язків та етичних стандартів адвокатської діяльності.

До конкретних видів дисциплінарних проступків, зокрема, належать порушення вимог несумісності, що покликані гарантувати незалежність адвокатської діяльності та запобігти конфлікту інтересів. Важливою підставою відповідальності є також порушення присяги адвоката України, яка має не лише морально-етичне, а й правове значення, визначаючи основоположні засади професійної поведінки адвоката.

Центральне місце серед підстав дисциплінарної відповідальності посідає порушення правил адвокатської етики, оскільки саме вони конкретизують стандарти належної поведінки адвоката у відносинах із клієнтом, судом, колегами та суспільством загалом. Окремо закон акцентує увагу на неприпустимості розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення, адже збереження конфіденційності є фундаментальною гарантією права на правову допомогу.

Підставами для дисциплінарної відповідальності також визнаються невиконання або неналежне виконання адвокатом своїх професійних обов'язків, а також ігнорування рішень органів адвокатського самоврядування, що підриває принципи корпоративної дисципліни та саморегулювання адвокатури. Крім того, закон передбачає відповідальність за порушення інших обов'язків адвоката, прямо встановлених законодавством, що свідчить про відкритий характер переліку дисциплінарних проступків.

Водночас законодавець чітко визначає межі дисциплінарної відповідальності адвоката, наголошуючи, що негативний для клієнта результат розгляду справи, скасування чи зміна судового або іншого рішення самі по собі не можуть розглядатися як підстава для притягнення адвоката до відповідальності, за відсутності ознак дисциплінарного проступку. Такий підхід спрямований на забезпечення процесуальної незалежності адвоката та недопущення ототожнення професійного ризику з дисциплінарною провиною.

Отже, підставою юридичної відповідальності адвоката є виключно вчинення дисциплінарного проступку, чітко окресленого нормами законодавства та актами адвокатського самоврядування. Законодавче розмежування між етичними порушеннями і результатами здійснення професійної діяльності сприяє захисту незалежності адвокатури та забезпеченню балансу між відповідальністю адвоката і гарантіями його професійної діяльності.

Важливим питанням для аналізу підстав дисциплінарної відповідальності адвоката є визначення кола суб'єктів, уповноважених порушувати питання про її застосування. Так,

ініціювання дисциплінарного провадження можливе з боку будь-якої особи, якій стали відомі обставини чи факти поведінки адвоката, що потенційно свідчать про вчинення ним дисциплінарного проступку та можуть слугувати підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Наступним важливим елементом механізму дисциплінарної відповідальності адвоката є визначення видів дисциплінарних стягнень та строків притягнення до відповідальності. За вчинення дисциплінарного проступку законодавством передбачено можливість застосування до адвоката одного з установлених заходів дисциплінарного впливу, зокрема попередження як найм'якшої форми реагування, зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на визначений строк - від одного місяця до одного року, а також позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з подальшим виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України (ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») [5]. При цьому щодо адвокатів іноземних держав застосовується спеціальний захід у вигляді виключення з Єдиного реєстру адвокатів України без позбавлення статусу в державі походження (п.3 ч.1 ст. 35 та ст. 60 цього Закону) [5].

На увагу заслуговує пропозиція О. В. Шири про доповнення переліку дисциплінарних стягнень, які можуть застосовуватись до адвоката в Україні, грошовим стягненням за вчинення дисциплінарного проступку по аналогії із відповідним переліком за польським законодавством, оскільки діяльність адвокатів є по суті різновидом підприємницької діяльності (за винятком надання безоплатної правової допомоги), має комерційний характер [6, с. 6, 124]. Крім того вчений обґрунтував доцільність імплементувати в національне законодавство можливість застосування до адвокатів додаткових дисциплінарних стягнень у вигляді заборони виконання патронату на певний строк та втрати пасивного і активного права бути обраними до органу адвокатського самоврядування у разі вчинення дисциплінарного проступку [6, с. 6, 124]. Отже, запропоновані О. В. Широю напрями розширення системи дисциплінарних стягнень щодо адвокатів є обґрунтованими та доцільними,

оскільки вони узгоджуються з комерційною природою адвокатської діяльності, європейськими підходами до дисциплінарної відповідальності та сприяють підвищенню рівня професійної відповідальності й саморегуляції адвокатури в Україні.

Водночас закон встановлює чіткі часові межі реалізації дисциплінарної відповідальності, визначаючи, що притягнення адвоката до відповідальності можливе лише протягом одного року з дня вчинення дисциплінарного проступку. Така норма спрямована на забезпечення правової визначеності, дотримання принципу справедливості та запобігання безпідставному або надмірно відкладеному застосуванню дисциплінарних санкцій.

Важливою є також характеристика процедури дисциплінарного провадження, яка забезпечує реалізацію принципів законності, змагальності та процесуальної справедливості. Дисциплінарне провадження складається з чотирьох взаємопов'язаних стадій: перевірки відомостей про можливий дисциплінарний проступок адвоката, порушення дисциплінарної справи, її розгляду та ухвалення рішення (ст. 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») [5].

Початковою стадією є перевірка відомостей, викладених у заяві або скарзі, яка реєструється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури та передається до дисциплінарної палати. Уповноважений член палати здійснює перевірку, витребує необхідну інформацію, отримує письмові пояснення адвоката та інших осіб, а за її результатами готує вмотивовану довідку щодо наявності або відсутності підстав для порушення дисциплінарної справи.

На підставі матеріалів перевірки дисциплінарна палата більшістю голосів ухвалює рішення про порушення дисциплінарної справи або відмову в її порушенні, про що у встановлений строк повідомляються заінтересовані сторони. Розгляд дисциплінарної справи здійснюється у визначений законом строк на засадах змагальності з наданням сторонам широкого кола процесуальних прав, включно з правом на подання доказів, пояснень і клопотань, при збереженні відкритості провадження, за винятком випадків загрози розголошення адвокатської таємниці.

Завершальною стадією є ухвалення вмотивованого рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності із застосуванням відповідного стягнення або про закриття дисциплінарної справи. Прийняте рішення доводиться до відома сторін та може бути оскаржене в адміністративному або судовому порядку, що слугує додатковою гарантією дотримання прав адвоката та забезпечення об'єктивності дисциплінарного провадження.

Важливу роль у забезпеченні належного рівня професійної та етичної поведінки адвокатів відіграють органи адвокатського самоврядування, діяльність яких спрямована на гарантування реальної незалежності адвокатури у здійсненні професійної діяльності. Саме ці органи покликані не лише представляти інтереси адвокатської спільноти, а й сприяти дотриманню та контролю за виконанням Правил адвокатської етики всіма адвокатами України, а також адвокатами іноземних держав, які здійснюють адвокатську діяльність на території України відповідно до національного законодавства. На цьому аспекті акцентувала увагу й Н. М. Таварткиладзе, яка зазначала, що адвокатура, як професійна спільнота адвокатів, є незалежним та самокерованим органом, автор вбачає, що питання про таку відповідальність адвокатів є внутрішнім питанням діяльності адвокатури, яке має вирішуватися виключно на корпоративних основах [7, с. 14]. Отже, визначальна роль органів адвокатського самоврядування у забезпеченні професійної та етичної відповідальності адвокатів обґрунтовано зумовлена їх незалежним і самокерованим характером, що дозволяє розглядати дисциплінарну відповідальність адвокатів як внутрішнє корпоративне питання адвокатури, вирішення якого сприяє зміцненню її автономії та ефективності.

При цьому органи адвокатського самоврядування та їхні члени зобов'язані у власній діяльності неухильно дотримуватися загальних принципів адвокатської етики, виявляти повагу до професійних прав адвокатів і забезпечувати реалізацію права кожного адвоката на участь у самоврядних процесах. Важливу складову ефективного функціонування адвокатського самоврядування є обов'язок адвоката виконувати рішення

відповідних органів, ухвалені в межах їхньої компетенції та у спосіб, передбачений Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Такі рішення є обов'язковими не лише для окремих адвокатів, а й для адвокатських бюро та адвокатських об'єднань.

Особливі вимоги висуваються до адвокатів, обраних до органів адвокатського самоврядування, які повинні сумлінно реалізовувати надані їм повноваження, брати активну участь у роботі відповідних органів, дотримуватися законодавства та актів з'їзду адвокатів, Ради адвокатів України й Національної асоціації адвокатів України. Неприпустимими є будь-які дії чи бездіяльність, що можуть завдати шкоди авторитету адвокатури в цілому або перешкоджати належному функціонуванню органів адвокатського самоврядування, оскільки це безпосередньо впливає на рівень професійної відповідальності та етичних стандартів адвокатської діяльності.

Обґрунтованим є підхід А. В. Савченка, відповідно до якого поєднання належного рівня професійної підготовки адвокатів, регулярної оцінки їхніх знань і практичних навичок із ефективним, відкритим та законодавчо врегульованим контролем за дотриманням етичних і деонтологічних стандартів, у тому числі через виважене застосування дисциплінарних заходів органами адвокатського самоврядування, виступає необхідною умовою формування авторитетної та незалежної адвокатури й дієвим механізмом запобігання корупційним проявам у судовій системі України [8, с. 118].

Отже, сумлінне виконання адвокатами, зокрема членами органів адвокатського самоврядування, своїх повноважень у поєднанні з якісною професійною підготовкою та дієвим етико-дисциплінарним контролем є ключовою передумовою зміцнення авторитету адвокатури, підвищення стандартів професійної відповідальності та ефективної протидії корупції при здійсненні судочинства в Україні.

Аналіз рішень дисциплінарних палат кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури регіонів та рішень Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури дозволяє констатувати наявність

низки системних проблем у сфері дисциплінарної відповідальності адвокатів.

Передусім, простежується неоднакове тлумачення однакових порушень Правил адвокатської етики у різних регіонах України. За схожих фактичних обставин дисциплінарні органи доходять відмінних правових висновків щодо наявності або відсутності дисциплінарного проступку.

Окремою проблемою є відсутність єдиного підходу до кваліфікації дисциплінарних проступків, зокрема щодо:

- визначення критеріїв істотності порушення Правил адвокатської етики;
- розмежування процесуальної помилки адвоката та дисциплінарного проступку, що тягне професійну відповідальність.

Наслідком такої різномірності підходів є нерівномірність застосування дисциплінарних стягнень: за аналогічні порушення у практиці кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури застосовуються як мінімальні заходи дисциплінарного впливу (зауваження), так і найсуворіші санкції — аж до позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

Сукупність зазначених проблем свідчить про дефіцит єдності дисциплінарної практики, що негативно впливає на правову визначеність та передбачуваність дисциплінарної відповідальності адвокатів.

У дисциплінарній практиці Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури найбільш поширеними є порушення базових етичних принципів адвокатської діяльності.

По-перше, порушення принципу компетентності та сумлінності. Вища кваліфікаційно-дисциплінарної комісія адвокатури неодноразово підтверджувала наявність дисциплінарної відповідальності адвокатів у випадках: безпідставного ігнорування судових засідань; неналежної підготовки процесуальних документів; пропуску процесуальних строків, що призводило до негативних наслідків для клієнта.

У таких справах Вища кваліфікаційно-дисциплінарної комісія адвокатури послідовно виходить з того, що подібні дії не можуть розцінюватися виключно як процесуальні

помилки, оскільки вони свідчать про порушення професійного обов'язку діяти сумлінно, кваліфіковано та в інтересах клієнта [9].

По-друге, порушення принципу чесності та порядності. Дисциплінарна відповідальність застосовувалася, зокрема, за: введення клієнта в оману щодо реального стану справ; обіцянки гарантованого результату; некоректні або дискредитуючі публічні висловлювання щодо суддів, прокурорів чи інших адвокатів [10].

По-третє, порушення принципів адвокатської незалежності та лояльності до клієнта. Як дисциплінарні проступки визнавалися дії адвокатів, які: здійснювали представництво в умовах конфлікту інтересів; представляли протилежні сторони без належної відмови; використовували інформацію клієнта у власних інтересах [11].

Попри відсутність офіційної регіональної статистики, аналіз рішень Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури дозволяє зробити висновок про наявність регіональних відмінностей у дисциплінарній практиці, зокрема у великих адвокатських регіонах, таких як Київська, Одеська, Харківська та інші області. Це обумовлено значною кількістю адвокатів, підвищеним рівнем публічності дисциплінарних справ та активною участю адвокатів у медіа-просторі.

Водночас Вища кваліфікаційно-дисциплінарної комісія адвокатури у своїх рішеннях неодноразово наголошує на необхідності єдиного підходу до оцінки дисциплінарних проступків незалежно від регіону, що відповідає принципу рівності адвокатів перед законом і професійними стандартами.

Разом із тим, хоча пункт 2 частини 4 статті 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» формально закріплює за Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури повноваження щодо узагальнення дисциплінарної практики, чинне законодавство не визначає чіткого механізму, форм та правових наслідків такого узагальнення. Фактично зазначена функція реалізується опосередковано — через правові позиції, сформульовані у рішеннях Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за результатами перегляду рішень

кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури регіонів [5].

Відсутність нормативно закріпленого порядку системного узагальнення дисциплінарної практики у поєднанні з рекомендаційним характером узагальнених висновків Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури призводить до зниження її інституційного потенціалу як гаранта єдності дисциплінарної відповідальності адвокатів та створює ризик подальшої регіональної фрагментації підходів до застосування Правил адвокатської етики.

Висновки. Внаслідок проведеного дослідження особливостей юридичної відповідальності за порушення правил адвокатської етики виділено такі основні положення.

1. Адвокатська етика є фундаментальною складовою професійної діяльності адвоката, а дотримання її норм виступає необхідною умовою забезпечення довіри суспільства до інституту адвокатури та ефективного захисту прав і свобод людини.

2. Юридична відповідальність за порушення правил адвокатської етики має чітко визначену нормативну основу та реалізується виключно у разі вчинення адвокатом дисциплінарного проступку, що унеможливує довільне або необгрунтоване втручання у професійну діяльність адвоката.

3. Законодавче закріплення переліку дисциплінарних проступків і видів дисциплінарних стягнень забезпечує баланс між необхідністю притягнення адвоката до відповідальності та гарантіями його незалежності як учасника правосуддя.

4. Процедура дисциплінарного провадження щодо адвоката характеризується поетапністю, змагальністю та наявністю процесуальних гарантій, що сприяє об'єктивному й справедливому розгляду питань дисциплінарної відповідальності.

5. Встановлення строків притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності та можливості оскарження рішень дисциплінарних органів слугує важливим інструментом забезпечення правової визначеності та захисту прав адвоката.

6. Органи адвокатського самоврядування відіграють ключову роль у формуванні та підтриманні етичних стандартів адвокатської діяльності, поєднуючи функції контролю, саморегулювання та гарантування незалежності адвокатури.

7. Ефективне застосування норм про юридичну відповідальність за порушення правил адвокатської етики сприяє підвищенню професійної дисципліни адвокатів, утвердженню принципів верховенства права та вдосконаленню правозастосовної практики в цілому.

Список використаних джерел:

1. Заяць О. С. Інтенціональний аналіз професійної адвокатської діяльності: філософсько-правовий дискурс: дис. ... на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.12. Хмельницький, 2022. 540 с.
2. Ткаченко К.О. Філософські засади адвокатської етики в соціокультурному контексті: дис. ... на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03. Київ, 2021. 188 с.
3. Теремецький В. І., Білінська Л. В. Використання адвокатом медіативних технік та інструментів у кримінальному провадженні. Приватне право і підприємництво. 2024. Вип. 24. Ч. 2. С. 204–212. URL: http://ppp-journal.kiev.ua/archive/2024/24_2/70.pdf.
4. Дуліба Є. В. Теремецький В. І. Відносини між адвокатом і суддею: етична дилема. Science-Rise Juridical Science. 2024. № 3 (29). С. 28–33. URL: https://journals.uran.ua/sr_law/article/view/314329/306029.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 2. Ст.282. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
6. Шира О.В. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльний адміністративно-правовий аналіз законодавства Польщі та України: дис. ... на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07. Ужгород, 2024. 200 с.

7. Таварткіладзе Н. М. Етичні основи діяльності адвоката-захисника: автореф. дис. ... на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю: 12.00.10. Одеса, 2003. 22 с.
8. Савченко А. В. Практика застосування дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2016. Т. 13, № 1. С. 114–118.
9. Рішення ВКДКА від 26 серпня 2022 року № VIII-010/2022 URL: <https://vkdka.org/17547-2/>.
10. Рішення ВКДКА від 04 серпня 2021 року № VIII-024/2021 URL: <https://vkdka.org/uzagalnennya-distsiplinarnoji-praktiki-kvalifikatsijno-distsiplinarnih-komisij-advokaturi-z-pitan-rozglyadu-skarg-advokativ-na-nezakonni-abo-neetichni-diji-inshogo-advokata/>.
11. Рішення ВКДКА від 30 листопада 2023 року № XI-007/2023 URL: <https://vkdka.org/18284-2/>.

References:

1. Zaiats O. S. Intentsionalnyi analiz profesiinoi advokatskoi diialnosti: filosofsko-pravovyi diskurs: dys. ... na zdobuttia naukovooho stupenia doktora yurydychnykh nauk za spetsialnistiu 12.00.12. Khmelnytskyi, 2022. 540 s.
2. Tkachenko K.O. Filosofski zasady advokatskoi etyky v sotsiokulturnomu konteksti: dys. ... na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata filosofskykh nauk za spetsialnistiu 09.00.03. Kyiv, 2021. 188 s.
3. Teremetskyi V. I., Bilinska L. V. Vykorystannia advokatom mediatyvnykh tekhnik ta instrumentiv u kryminalnomu provadzhenni. *Pryvatne pravo i pidpriemnytstvo*. 2024. Vyp. 24. Ch. 2. S. 204–212. URL: http://ppp-journal.kiev.ua/archive/2024/24_2/70.pdf.
4. Duliba Ye. V. Teremetskyi V. I. Vidnosyny mizh advokatom i suddeiu: etychna dylema. *ScienceRise Juridical Science*. 2024. № 3 (29). S. 28–33. URL: https://journals.urau.ua/sr_law/article/view/314329/306029.
5. Pro advokaturu ta advokatsku diialnist: Zakon Ukrainy vid 05.07.2012. № 5076-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. 2013. № 2. St.282. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
6. Shyra O.V. Advokatura yak instytut realizatsii prava na pravovu dopomohu: porivnialnyi administratyvno-pravovyi analiz zakonodavstva Polshchi ta Ukrainy: dys. ... na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata yurydychnykh nauk zi spetsialnosti 12.00.07. Uzhhorod, 2024. 200 s.
7. Tavartkiladze N. M. Etychni osnovy diialnosti advokata-zakhysnyka: avtoref. dys. ... na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata yurydychnykh nauk za spetsialnistiu: 12.00.10. Odessa, 2003. 22 s.
8. Savchenko A. V. Praktyka zastosuvannia dystsyplinarnoi vidpovidalnosti advokativ v Ukraini. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*. 2016. Т. 13, № 1. С. 114–118.
9. Rishennia VKDKA vid 26 serpnia 2022 roku № VIII-010/2022 URL: <https://vkdka.org/17547-2/>.
10. Rishennia VKDKA vid 04 serpnia 2021 roku № VIII-024/2021 URL: <https://vkdka.org/uzagalnennya-distsiplinarnoji-praktiki-kvalifikatsijno-distsiplinarnih-komisij-advokaturi-z-pitan-rozglyadu-skarg-advokativ-na-nezakonni-abo-neetichni-diji-inshogo-advokata/>.
11. Rishennia VKDKA vid 30 lystopada 2023 roku № KhI-007/2023 URL: <https://vkdka.org/18284-2/>.